

همکاری ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در ایجاد راه گذر شمال- جنوب و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران

الهه کولائی^{۱*}، عابد نوروزی زرمهری^۲

^۱ استاد مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

^۲ دانشجوی دکتری مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

چکیده

طرح‌های اقتصادی بزرگ در منطقه اوراسیا، ریشه در بازی‌های بزرگ کسب قدرت و دستیابی به جایگاه ویژه و باثبات در نظام بین‌الملل دارد. راه‌گذر شمال- جنوب، طرحی اقتصادی است که با هدف تسهیل حمل‌ونقل و افزایش تجارت جهانی طراحی شده است. پرسش اصلی پژوهش این است که همکاری ایران، جمهوری آذربایجان و فدراسیون روسیه در این راه‌گذر چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟ با استفاده از نظریه گیلپین در مورد اقتصاد جهانی، نگارندگان درصدد آزمون این فرضیه اصلی برآمدند که استدلال می‌کند همکاری جمهوری اسلامی ایران، جمهوری آذربایجان و فدراسیون روسیه در راه‌گذر بین‌المللی شمال- جنوب با تسهیل حمل‌ونقل سبب ارتقای سطح روابط سیاسی ایران با کشورهای اوراسیا، کاهش تهدیدهای منطقه‌ای و افزایش منافع اقتصادی ایران در منطقه می‌شود. با گردآوری داده‌های دست‌دوم موجود در منابع علمی و داده‌های دست‌اول گردآوری‌شده با استفاده از روش پیمایشی، پرسشنامه‌هایی به کارشناسان ارائه شد تا میزان تسهیل تجارت بر امنیت سیاسی و اقتصادی ایران در قفقاز بررسی شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که همکاری مبتنی بر راه‌گذر شمال- جنوب برای بر خورداری از مزیت رقابتی لازم به دلیل رقابت ایران و روسیه در تجارت انرژی، نیازمند اهرم‌های سیاسی اقتصادی قدرتمند کشور و اقدام‌های همکاری جویانه با اوراسیاست.

واژگان کلیدی: ایران، جمهوری آذربایجان، روسیه، امنیت ملی، راه‌گذر شمال- جنوب

* نویسنده مسئول، رایانامه: ekolaee@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۲۰ بهمن ۱۳۹۹، تاریخ تصویب: ۳ آبان ۱۴۰۰

۱. مقدمه

پیش از آغاز تلاش‌های ایران، فدراسیون روسیه و هند برای ایجاد راه‌گذر حمل‌ونقلی بین‌المللی شمال- جنوب، این مسیر به نوع دیگری در دوران اتحاد شوروی وجود داشت. جنگ قره‌باغ در واپسین دهه سده بیستم صحنه ژئواکونومیک قفقاز جنوبی را تغییر داد و پیوند زیرساختی ایران با اوراسیای مرکزی را تضعیف کرد. دگرگونی‌هایی در نظام بین‌الملل مانند آغاز فرایند جهانی شدن، افزایش تجارت جهانی، پایان جنگ سرد و افول همکاری اقتصادی میان قدرت‌های سرمایه‌داری جهانی و افزایش گرایش به بازار با شکل‌گیری رویکردهای اقتصاد بازاری در کشورهای جهان سوم و شتاب در امور مالی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توسط شرکت‌های چندملیتی موجب اهمیت یافتن حوزه مطالعه اقتصاد سیاسی بین‌الملل شد. از این نگاه پدیده‌های سیاسی ریشه‌های اقتصادی دارند و تحولات اقتصادی نیز برآمده از نقش دولت‌های ملی به‌عنوان بازیگران اصلی نظام بین‌الملل است.

با توجه به عوامل تهدیدکننده امنیت ملی ایران در قفقاز جنوبی، این پرسش مطرح می‌شود که همکاری ایران، جمهوری آذربایجان و فدراسیون روسیه در راه‌گذر شمال - جنوب چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟ فرضیه نویسنده‌گان این است که همکاری جمهوری اسلامی ایران، جمهوری آذربایجان و فدراسیون روسیه در بخش غربی راه‌گذر بین‌المللی شمال- جنوب با تسهیل حمل‌ونقل سبب ارتقای روابط سیاسی ایران با کشورهای اوراسیا، کاهش تهدیدهای منطقه‌ای و افزایش منافع اقتصادی ایران در منطقه می‌شود. در این نوشتار، با بررسی تأثیر راه‌گذر شمال- جنوب بر روابط ایران با این دو کشور و نیز بر امنیت ملی ایران از ابعاد سیاسی و اقتصادی به این پرسش پاسخ داده خواهد شد.

۲. چارچوب نظری: اقتصاد سیاسی بین‌الملل و دیدگاه رابرت گیلپین

بررسی زیرساخت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی و شناخت ماهیت ارتباط و تأثیر آن با موضوع‌های اقتصادی و امنیتی، ریشه در علم اقتصاد سیاسی بین‌المللی دارد. رقابت‌های گسترده قدرت‌های اقتصادی و سیاسی در کشورهای بازمانده از اتحاد شوروی و فضای حاکم بر روابط تهران با مناطق پیرامونی، پژوهش حاضر را به سمت استفاده از نگرش واقع‌گرایی برای تبیین رابطه بین همکاری ایران با فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان در راه‌گذر شمال - جنوب و امنیت سیاسی- اقتصادی ایران رهنمون ساخته است. با این دیدگاه، رهیافت ترکیبی رابرت گیلپین که به تغییر مفروض‌های واقع‌گرایی در بررسی‌های اقتصاد سیاسی بین‌الملل اقدام کرده است، موردنظر قرار می‌گیرد.

آثار گیلپین نشان‌دهنده توجه او به نقش قدرت و مدیریت قدرت از سوی دولت است (Griffiths, 1999: 12). در رویکرد واقع‌گرایی گیلپین موضوع‌های روابط بین‌الملل به صورت غیرایدئولوژیک بررسی می‌شود. در این رویکرد ترکیبی از دولت‌محوری واقع‌گرایانی مانند مورگنتا و اندیشه‌های ساختارگرایانی مانند والتس برای تحلیل رفتار دولت‌ها استفاده می‌شود (Gilpin, 2000: 28-32). دولت‌ها مهم‌ترین، اصلی‌ترین و تأثیرگذارترین بازیگران جهانی در عرصه سیاست و اقتصاد هستند. امنیت ملی انگیزه اصلی و پایه رفتارهای بازیگران بین‌المللی است. دولت‌ها در پی آن‌اند که چگونه از اقتصاد برای افزایش قدرت خود استفاده کنند؛ و بنابراین سیاست رفتارهای اقتصادی دولت‌ها را تنظیم می‌کند. تحلیل‌های اقتصادی از تحلیل‌های سیاسی در بررسی پدیده‌ها در روابط بین‌الملل جدا نیستند. به بیان گیلپین، واقع‌گرایان به ارتباط بین سیاست بین‌الملل، اقتصاد بین‌الملل و ابعاد اقتصادی حکمرانی توجه دارند (Gilpin, 1984: 293). از نظر وی قوانین اقتصاد جهانی و نیروهای اقتصادی، اقتصاد بین‌الملل را اداره نمی‌کند. ملاحظات سیاسی بر فعالیت‌های اقتصادی یک کشور تأثیرگذار است و آن را از فعالیت‌های اقتصادی دیگر کشورها جدا می‌کند. گیلپین با تأکید بر تلاش‌هایی که به منظور کاهش موانع تجاری بین کشورها در نتیجه گفت‌وگوهای جهانی به دست آمده است، همچنان بر نقش برتر نیروهای قدرتمند داخلی کشورها و تأثیر آن بر روابط تجاری تأکید دارد.

۳. راه‌گذر بین‌المللی حمل‌ونقلی شمال - جنوب

راه‌گذرهای حمل‌ونقلی فراتر از زیرساخت‌های حمل‌ونقلی با پالایش خدمات حمل‌ونقلی و تدارکاتی، تجارت را بین کشورها، استان‌ها و منطقه‌ها رقابتی می‌کند (Islamic Development Bank, 2011: 4). کاهش هزینه و زمان به افزایش سود تجاری منجر می‌شود، که به نوبه خود سبب کارآمدتر شدن واردات و صادرات خواهد شد. از سوی دیگر، توافقنامه‌های دوجانبه، سه‌جانبه و چندجانبه در میان کشورها و دیگر فناوری‌ها برای تسهیل تجارت نیازمند کاهش هزینه و زمان است که راه‌گذرهای بین‌المللی آن را فراهم می‌کند (Islamic Development Bank, 2011: 5). از این رو راه‌گذرها می‌توانند مزیت رقابتی یک کشور را افزایش دهد.

راه‌گذرهای حمل‌ونقلی مرکزهای مهم جمعیتی و فعالیت‌های اقتصادی را از طریق یک جریان اصلی مستقیم به یکدیگر پیوند می‌زنند. به طور نمونه راه‌گذر شمال- جنوب دسترسی مستقیم به منطقه آسیای مرکزی و اوراسیای مرکزی را برای هند ایجاد می‌کند؛ در عین حال به ایران و جمهوری آذربایجان اجازه می‌دهد که به قطب‌های حمل‌ونقل منطقه تبدیل شوند. پیش‌بینی‌ها حاکی از آن است که آسیا تا ۲۰۳۰ به میزان مصرف‌کنندگی‌اش افزوده خواهد شد که در آن شرایط بر اهمیت چنین زیرساختی افزوده خواهد شد (Passi, 2017: 4). کیفیت یک

راه‌گذر برحسب زمان و هزینه حمل‌ونقل کالا در آن اندازه‌گیری می‌شود. راه‌گذرها از طرف دیگر به بار و مکان‌های تولیدی و مصرفی وابسته‌اند و قانون‌های ملی حاکم بر روابط تجاری کشورها نیز بر این موضوع تأثیرگذارند.

راه‌گذر شمال- جنوب به‌منزله سریع‌ترین مسیر حمل‌ونقل بین بمبئی و سن‌پترزبورگ مطرح شد.^۱ هدف ایجاد این راه‌گذر موارد مختلفی است که از جمله می‌توان به افزایش اثربخشی در روابط حمل‌ونقل، افزایش دسترسی به بازارهای بین‌المللی از مسیرهای مختلف در کشورهای عضو توافقنامه، کمک به افزایش حجم حمل‌ونقل بین‌المللی، تأمین امنیت مسافرت، ایمنی کالا طبق استانداردهای بین‌المللی، هماهنگ کردن سیاست‌های حمل‌ونقل و ایجاد شرایط مساوی و غیرتبعیض‌آمیز برای انواع ارائه‌کنندگان خدمات حمل‌ونقلی از تمام طرف‌ها در حمل‌ونقل مسافر و کالا در چارچوب راه‌گذر حمل‌ونقل شمال - جنوب اشاره کرد (Singh & Sharma, 2017). راه‌گذر شمال - جنوب مسیرهای مختلف شرقی و غربی دارد. مسیر شرقی این راه‌گذر طبق توافقنامه عشق‌آباد ساخته شد (Iran-Turkmenistan-Kazakhstan, 2014). همکاری ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان در مسیر غربی این راه‌گذر نمود پیدا می‌کند. با توجه به اهمیت دولت‌های ملی در تفسیر گیلپین از اقتصاد سیاسی بین‌الملل و اهمیتی که وی در رویکرد واقع‌گرایانه خود به پدیده‌های اقتصاد سیاسی دارد، روابط سیاسی ایران با روسیه و آذربایجان بررسی می‌شود.

۴. روابط ایران و فدراسیون روسیه

روابط ایران و روسیه مانند بسیاری از کشورها در گذشته بیشتر سیاسی و نظامی بود و عنصرهای اقتصادی - سیاسی در آن کمتر مطرح بود. رخدادهایی چون تحت‌الحماگی حاکم گرجستان از سوی روس‌ها، امضای پیمان‌های گلستان در ۱۸۱۳ و ترکمانچای در ۱۸۲۸، از روابط سیاسی و نظامی بین دو کشور حکایت دارد. در دوران جنگ سرد و رقابت بین ابرقدرت‌ها، ایران عرصه رویارویی قدرت و نفوذ آنها بود، به گونه‌ای که هریک می‌کوشیدند بیشترین منافع را از رابطه با ایران به‌دست آورند و نیروهای طرف دیگر را تضعیف کنند. دوران ریاست استالین بر حزب کمونیست شوروی را می‌توان اوج این کشمکش بین دو اردوگاه دانست (Sakwa, 1980: 280). تنش چین و شوروی، کاهش فشار شوروی بر ایران،

۱. این راه‌گذر می‌تواند مسیر متعارف دریایی از کانال سوئز را از ۱۶۰۰۰ به ۷۲۰۰ کیلومتر کاهش دهد و زمان سفر بین آسیای جنوبی و اروپای شمالی را از ۶۰ به ۳۰ روز کم کند. این راه‌گذر می‌تواند همتای شمال به جنوب برای راه‌گذر شرقی- غربی راه ابریشم باشد (Moshashai, 2019). انتقال کالا از بندر عباس به سن‌پترزبورگ در حدود ۳۸ تا ۴۲ روز از اروپا طول می‌کشد. حال اگر کالا از پرووراسک روسیه به بندر انزلی انتقال داده شود، ۲۰ تا ۲۵ روز زمان خواهد برد (Karavayev & Tishehyar, 2019: 9).

کودتا در عراق و فعالیت‌های مصر در خلیج فارس رخدادهایی بود که به آغاز دورانی از تنش‌زدایی در روابط دو کشور منجر شد. از اواخر دهه ۱۹۶۰ با ایجاد خط منظم کشتیرانی، کشتی‌های شوروی کالاهای ایران را از بندرهای ایران به مقصد باکو و کشورهای اروپایی حمل می‌کردند (کولایی، ۱۳۹۰: ۱۱۵).

با این پیشینه پس از فروپاشی شوروی، روابط خارجی دو کشور به قول ولادیمیر سازین^۱ به‌عنوان مشارکت رقابتی دیده می‌شود. به‌عبارت دیگر، رابطه مثبت بین دو کشور به سود روسیه است، اما مسکو با دقت نظاره‌گر توسعه روابط به‌منظور جلوگیری از فراتر رفتن سطح رابطه با ایران است، به‌گونه‌ای که رابطه با دیگر کشورها را به خطر نیندازد. موقعیت ژئواستراتژی ایران به آن اجازه می‌دهد که بر تحولات منطقه‌های خزر، آسیای مرکزی، قفقاز و خاورمیانه تأثیر بگذارد. در نتیجه، مسکو در امور مختلف و مسائل مهم سیاست خارجی با تهران مذاکره می‌کند. افزون‌بر آن، ایران پس از فروپاشی شوروی بازیگری نبوده است که در منطقه خارج نزدیک دست به اقدام‌های رادیکال بزند؛ این عامل مهمی در گرایش روسیه به همکاری با ایران است (Kozhanov, 2015: 8).

راه‌گذر شمال- جنوب در شرایطی مطرح شد که پوتین اندیشه قدرت بزرگ مدرن هنجارمند را به‌عنوان اندیشه اصلی سیاست خارجی روسیه مطرح کرد. در راستای این سیاست همکاری دوجانبه با ایران و تعامل مثبت با غرب به‌طور همزمان آغاز شد. در نیمه ۲۰۱۲ روسیه در پی وقوع انقلاب‌های عربی نگران جایگاه خود در منطقه بود. به همین دلیل ایران را پایگاهی مهم در منطقه برآورد کرد (Kozhanov, 2016: 3). تهران از چند جنبه برای مسکو اهمیت داشت؛ نخست، اقدام احتمالی تهران در بازار گاز اروپا به‌عنوان جایگزینی برای گاز روسیه بود؛ دوم، تأثیرگذاری ایران بر افکار عمومی جهان اسلام برای تعادل اقدام‌های ضدروسی به‌ویژه در رسانه‌های عربی بود؛ سوم، ایران برای مسکو، به‌ویژه در دوران تحریم برای صادرات مواد غذایی، میوه و تره‌بار به روسیه مهم بود. همچنین در زمینه اقتصادی شرکت‌های روسیه نسبت به تجارت و سرمایه‌گذاری در آسیا به‌ویژه ایران علاقه نشان دادند (Kozhanov, 2015: 11-12).

امضای برجام، روی کار آمدن دونالد ترامپ و خروج آمریکا از آن، تحریم‌های گسترده علیه ایران و زمزمه‌هایی از گسترش روابط حسنه بین روسیه و آمریکا، سپس شکست ترامپ در انتخابات و افزایش رقابت بین قدرت‌های بزرگ، شکل‌دهنده روابط ایران و روسیه در دوره چهارم ریاست جمهوری پوتین بوده است. باید در نظر داشت چشم‌انداز هرگونه رابطه گرم روسیه و آمریکا، این کشور را به چشم‌پوشی از ارتباط‌های خود با ایران به‌ویژه در زمینه‌های

1. Vladimir Sazhin

نظامی ترغیب می‌کند. دادوستدهای روسیه با ایران در دهه‌های اخیر و نگاه به کشورهای خاورمیانه برگ‌های بازی بسیاری را در اختیار روسیه قرار داد. برای نمونه در توافق ۱۹۹۵ گور-چرنومردین^۱ در مورد نفروختن سلاح‌های متعارف به ایران در ازای روابط اقتصادی با آمریکا و نگاه به غربی که در سیاست بازنشانی و دوباره از سرگیری رابطه با غرب که مدودف در ۲۰۰۹ دنبال می‌کرد، از رابطه با ایران به منظور چانه‌زنی‌های دیپلماتیک استفاده شد. در این زمینه مدودف با وجود توافق ایران و روسیه سامانه اس ۳۰۰ را به ایران تحویل نداد (Kozhanov, 2020: 14).

پس از جنگ سوریه نشانه‌هایی از واگرایی در روابط ایران و روسیه دیده شد، زیرا دو کشور منافع و هدف‌های گوناگونی در غرب آسیا دارند. با این تفاوت‌ها دو کشور از ظرفیت‌های خوبی برای تعامل در سطح جهانی و منطقه اوراسیا برخوردارند. در ۲۰۱۶ روسیه تلاش کرد ایران را در روند یکپارچه‌سازی منطقه‌ای و جهانی مشارکت دهد. رئیس‌جمهور روحانی در ۲۰۱۵ از سوی روسیه برای شرکت در نشست بریکس^۲ در شهر اوف^۳ دعوت شد. هدف روسیه از دعوت ایران به این اتحادیه غیرغربی که از اقتصادهای نوظهور تشکیل شده است، بیش از هدف‌های اقتصادی بود. این اقدام بیش از هر موضوع دیگر به رفتار روسیه برای مقابله با یکجانبه‌گرایی آمریکا مربوط می‌شود (Suchkov & Vasilenko, 2019: 77). روسیه در دوران ریاست پوتین همواره کوشیده است ایران را به‌عنوان قدرتی منطقه‌ای در گروهی با همخوانی کشورهای همگام با خود در مقابل سیاست‌های منطقه‌ای آمریکا قرار دهد.

همکاری ایران و روسیه در ایجاد صلح و اقدام‌های تثبیت‌کننده در تاجیکستان در دهه ۹۰ سبب ایجاد صلح در تاجیکستان شد. در زمینه وضعیت دریای خزر در ۱۴ اوت ۲۰۱۸ پنج کشور روسیه، قزاقستان، ترکمنستان، جمهوری آذربایجان و ایران توافقی را در دریای خزر امضا کردند. راه‌گذر شمال-جنوب را هم می‌توان از جنبه‌های مهم این روابط در نظر گرفت (Aminian, 2018: 18). رقابت‌های تسلیحاتی در دریای خزر بین نیروی دریایی روسیه، جمهوری آذربایجان و نیروهای دریایی جدید ترکمنستان و قزاقستان و حضور نظامی آمریکا پس از یازده سپتامبر در منطقه می‌تواند عوامل ناامن‌کننده‌ای را برای منافع سیاسی جمهوری اسلامی ایران به‌همراه داشته باشد (Azizi, 2017). اوج همکاری ایران و روسیه در جنوب غرب آسیا را می‌توان پس از بهار عربی، در بحران ۲۰۱۲ سوریه و به‌دنبال آن همکاری‌های اطلاعاتی، راهبردی، فنی و عملیاتی دو کشور برای کمک به مهار بحران در سوریه جست‌وجو کرد. اهمیت سوریه برای این دو کشور همکاری در این زمینه را میسر کرد (Koolae, 2018: 4).

1. Gore- Chernomyrdin
2. BRICS

۳. اوف مرکز ایالت باشقیرستان روسیه است.

مجموع دگرگونی‌های منطقه مانند بحران اوکراین، تحریم روسیه، مذاکرات هسته‌ای ایران و ورود عملیاتی روسیه در نبرد سوریه توجه این کشور را به نقش ایران در خاورمیانه افزایش داده است. ضرورت همکاری اقتصادی به‌ویژه در زمینه حمل‌ونقل و لزوم همکاری برای مقابله با تهدیدهای نامتقارن امنیتی که تروریسم، قاچاق مواد و افراط‌گرایی از آن جمله ظرفیت‌های همکاری دو کشورند (Noori, 2018: 28).

تحریم‌های ایران و روسیه دو کشور را به گسترش بازرگانی بین یکدیگر علاقه‌مند کرد. ایران بازار بزرگی را با توجه به جمعیت خود برای روسیه فراهم می‌کند. در همین زمینه روسیه می‌کوشد بین اتحادیه اقتصادی اوراسیایی و ایران توافقی مبنی بر ایجاد منطقه‌های آزاد ایجاد کند. تحریم‌ها و ارتباط‌های اقتصادی بین ایران و روسیه به‌ویژه در قالب اتحادیه اقتصادی اوراسیایی روابط صمیمانه‌ای را بین دو کشور ایجاد کرده است. به گفته رئیس‌جمهور پیشین روحانی در ۵۰۰ سال رابطه دو کشور بی‌سابقه است (Islamian, 2019). ایران می‌تواند با تکیه بر برتری ژئواستراتژی خود و چرخشی که در سیاست مسکو نسبت به ایران در سال‌های اخیر، به‌ویژه در نگاه اوراسیاگرایانه پوتین و بهبود روابط با خاورمیانه نسبت به ایران ایجاد شده است، از برتری رقابتی خود در حمل‌ونقل و تجارت برای تبدیل شدن به بازیگری مؤثر در حمل‌ونقل منطقه اوراسیا با منطقه خاورمیانه و جنوب آسیا بهره‌برداری کند. به‌منظور تقویت این موضوع افزایش فعالیت در قالب اتحادیه اوراسیا بسیار مؤثر است.

اتحادیه اقتصادی اوراسیایی یک گروه‌بندی تجاری آزاد به رهبری روسیه است که در مجموع تولید ناخالص داخلی ۱/۹ تریلیون دلاری را در اختیار دارد (Masood, 2020). از آنجا که پیوستگی بخش حمل‌ونقل و پشتیبانی پیش‌نیاز مهم شکل‌گیری یک مدل امروزی تعامل تجاری است و در راه ایجاد مدیریت منسجم زنجیره تأمین بسیار مؤثر است (Almetova et al., 2019: 3). این اتحادیه در پی گسترش زیرساخت‌های حمل‌ونقلی بوده و نخستین سازمان بین‌المللی است که با ایران قرارداد امضا کرده است. ایجاد پیوندهای عمیق‌تر ایران با اوراسیا به‌ویژه عضویت در این اتحادیه، ایران را در ایجاد پیوندهای سیاسی و اقتصادی با منطقه در رسیدن به همگرایی منطقه‌ای یاری می‌کند (Israyelyan, 2019). پیمان تجارت آزاد میان اتحادیه اقتصادی اوراسیا و ایران از اهمیت این کشور برای روسیه نشان دارد. از زمان آغاز این همکاری در اکتبر ۲۰۱۹ تجارت غیرنفتی ایران به کشورهای عضو اتحادیه بیشتر شده است که می‌تواند در برابر تحریم‌های اقتصادی آمریکا روزنه امیدی برای ایران ایجاد کند (Grajewski, 2020: 33). با توجه به بازار بزرگ این اتحادیه برای ایران و کشورهای جنوب آسیا به‌ویژه هند، فرصت مناسبی برای ایران برای تبدیل شدن به یکی از مهم‌ترین مسیرهای انتقال کالا و خدمات بین این اتحادیه و منطقه جنوب آسیا فراهم آمده است که می‌تواند در تقویت حضور

ایران در ارتباط بین منطقه اوراسیا و دریای مکران مؤثر باشد. به بیان دیگر، راه‌گذر شمال-جنوب به یکی از اصلی‌ترین مسیرهای حمل‌ونقل این اتحادیه تبدیل خواهد شد.

۵. روابط جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان

ایران همواره کوشیده است روابط را خود با منطقه قفقاز جنوبی بیشتر به‌سوی موضوع‌های اقتصادی و روابط بازرگانی پیش ببرد. مثلث ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان همکاری‌های اقتصادی و ارتباطی گسترده‌ای را برای سه کشور در بر خواهد داشت که با توجه به تحریم‌های ایران ارتباط میان سه کشور می‌تواند نمود پیدا کند (Bayramov & Alili, 2018: 5). بررسی تاریخ روابط ایران و جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز به‌ویژه جمهوری‌هایی که روزی بخشی از ایران بوده‌اند، نه تنها از تأثیر بسزای این مؤلفه می‌کاهد، حتی در برخی موارد می‌توان آن را سدی در برابر همگرایی بین دو کشور دانست. با توجه به این مسئله ایران باید بهره‌مندی از تاریخ مشترک را همگام با دیگر عوامل پیش ببرد. افزون‌بر میراث تاریخی، جمهوری آذربایجان در گستره جهانی نوز و فرهنگ غنی ایران‌زمین قرار دارد. شیعه بودن دو کشور و عضویت آنها در سازمان کنفرانس اسلامی ایران را تنها یک همسایه صرف در نظر آذری‌ها نگذاشته است. ارتباط‌های فرهنگی و مذهبی از مهم‌ترین شاخص‌های نزدیکی دو کشور به‌شمار می‌رود (Davoodi, 2016: 261).

تقابل انگاره‌های ایرانی و آذری از مهم‌ترین مؤلفه‌های واگرایی دو کشور است. این انگاره با نمایان شدن هرچه بیشتر موقعیت ژئوپلیتیکی و کشف منابع ارزشمند هیدروکربنی و اهمیت ایران در جنگ‌های جهانی به برسازی انگاره‌های عمیقی مانند ترس از بیگانگان و توطئه دائمی آنها در میان ایرانیان منجر شد. تضاد ایدئولوژی‌های حاکم بر دو کشور نیز ساختاری واگرا را در روابط ایجاد کرده است (افضلی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸-۱۱). موقعیت راهبردی قفقاز جنوبی به‌ویژه اهمیتی که در زمینه اقتصاد سیاسی برای قدرت‌های بازیگران بین‌المللی دارد، این کشور را عرصه حضور خزننده بازیگرانی چون امریکا و اسرائیل کرده است. اقدام‌هایی مانند ایجاد انجمن دوستی آذربایجان-اسرائیل در ۱۹۹۰ و ایجاد خط هوایی بین باکو و تل‌آویو، سبب ژرفا بخشیدن به روابط دو کشور شد (کاظمی، ۱۳۸۴: ۴۶۰).

پرسش این است که جمهوری آذربایجان از پیوستن به راه‌گذر شمال - جنوب به‌دنبال رسیدن به چه اهدافی است؟ دولت باکو با هدف افزایش اهمیت راهبردی و قدرت خود در قفقاز جنوبی در ۲۰۰۵ به این راه‌گذر پیوست. راه‌گذر شمال - جنوب به تغییر ماهیت روابط جمهوری آذربایجان با ایران و روسیه کمک می‌کند. در پی لغو تحریم‌ها در ۲۰۱۶، جمهوری آذربایجان سیاست‌هایش را در مورد ایران تغییر داد. نشست سه‌جانبه ایران، روسیه و جمهوری

آذربایجان در مورد زیرساخت‌ها و حمل‌ونقل از مسیر جمهوری آذربایجان برگزار شد (Katzman, 2021: 40). ایجاد بخش غربی راه‌گذر شمال- جنوب در امن‌ترین مرز جمهوری اسلامی ایران مسیر تجاری امنی را برای ارتباطات بین‌المللی جمهوری آذربایجان با منطقه خلیج‌فارس ایجاد می‌کند (Hodaiei, 2019). روسیه و جمهوری آذربایجان می‌توانند با ایجاد این راه‌گذر راهبردی، سود اقتصادی از انتقال ۱۵ تا ۲۰ میلیون تن کالا به دست آورند (Valiyev & Mamishova, 2019: 13).

با فروپاشی شوروی و بحران فزاینده بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان بر سر منطقه قره‌باغ به صورت عملی ارتباط ایران و این منطقه از مسیر راه‌آهن سراسری قطع شد. کاهش امنیت در طول نوار مرزی شهرستان جلفا سبب شد جمهوری اسلامی ایران به منظور مقابله با این ناامنی‌ها و بالا بردن ضریب امنیتی در طول نوار مرزی شهرستان جلفا دست به اقدام‌های همچون جمله ایجاد پاسگاه‌های جدید، برجک‌های دیدبانی و غیره نماید (حافظنیا و رحیمی، ۱۳۸۴: ۸-۱۱). بنابراین افزودن بر قطع ارتباط‌های تجاری، دومینویی از ناامنی و رقابت قدرت‌های بزرگ سراسر قفقاز جنوبی را فراگرفت. جنگ قره‌باغ دگرگون‌کننده ژئوپلیتیک منطقه قفقاز جنوبی و بخشنده فرصت‌ها و تنگناها به کشورهای همسایه این منطقه بود. شدت جنگ در ۲۰۲۰ و ترس روسیه از برهم خوردن نظم منطقه‌ای و دخالت ترکیه به منظور پیش بردن نتیجه آتش‌بس به سود منافع ملی خود، وضعیت دگرگونی را برای ژئوپلیتیک منطقه رقم زد. طبق بند ۹ پیمان آتش‌بس میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان، باید راه عبوری برای آذری‌های به منظور ارتباط با نخجوان ایجاد شود. اما شرایط مناطقی که سی سال در اختیار ارمنستان قرار گرفته بود، مسیر جدید را برای آذری‌ها چندان مطلوب نمی‌کند (امیراحمدیان، ۱۳۹۹: ۲۹).

راه‌گذر مطلوب به طور مشخص مسیر نزدیک نیست، بلکه مسیری است که ویژگی‌های مختلف امنیتی، قوانین و مقررات مطلوب، زیرساخت‌های مناسب و موارد دیگر را در برداشته باشد. با توجه به اهمیت دولت‌های ملی در تفسیر گیلپین از اقتصاد سیاسی بین‌الملل و اهمیتی که وی در رویکرد واقع‌گرایانه خود به پدیده‌های اقتصاد سیاسی دارد، روابط سیاسی ایران با روسیه و آذربایجان بررسی می‌شود.

۶. جنبه‌های سیاسی و اقتصادی امنیت ملی ایران در قفقاز جنوبی

امروزه امنیت، بیشتر معنایی غیرنظامی پیدا کرده است و بیشتر دولت‌ها آن را در توسعه اقتصادی - تجاری و نه در نظامی شدن جست‌وجو می‌کنند. بنابراین عوامل تأثیرگذار بر امنیت ملی کشورها نیز متنوع شده است و باید بر مسائل اقتصادی نیز تأکید شود. دسترسی به منابع اولیه و بازارهای لازم برای حفظ سطوح پذیرفتنی از رفاه و قدرت دولت به عنوان امنیت

اقتصادی معرفی شده است (بوزان، ۱۳۹۶: ۳۴). برخی از تهدیدهای امنیتی ایران در این منطقه عبارت‌اند از: قاچاق اسلحه، افراط‌گرایی و تروریسم، فعالیت گروه‌های جاسوسی ضد ایران، حضور و نفوذ قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مخالف ایران در قفقاز.

افزون‌بر همکاری بین دولت‌های منطقه‌ای برای کاهش این تهدیدها، راه‌گذر شمال-جنوب از نظر تسهیل همکاری‌های اقتصادی-سیاسی ایران با کشورهای اوراسیای مرکزی اهمیت دارد. حضور ایران در اتحادیه اقتصادی اوراسیا، افزایش وابستگی کشورهای اوراسیا به ایران، کاهش انزوای سیاسی به‌عنوان بازدارنده همکاری‌های منطقه‌ای، افزایش قدرت چانه‌زنی ایران در گفت‌وگوهای منطقه‌ای، حل‌وفصل اختلاف بین ایران و کشورهای ساحلی در مورد سهم ایران، موافقت اعضای شانگهای به‌ویژه روسیه در عضویت دائم ایران در این سازمان و موافقت روسیه بر روابط گسترده ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز مسائل مهمی‌اند. تسهیل حمل‌ونقل بین ایران و سه کشور دیگر می‌تواند به افزایش تجارت کمک کند.

مسئله بغرنج اختلاف‌های کشورهای ساحلی خزر در مورد کنوانسیون ۱۲ اوت ۲۰۱۸ دریای خزر، به‌ویژه درباره سهم ایران، سیمای امنیتی داخلی و خارجی به خود گرفته است. مسئله دیگر تأثیر همکاری‌های ایران با همسایگان شمالی به‌ویژه روسیه در روند عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای است. عضویت ایران در این سازمان به‌نوعی با دستور کار ضدآمریکایی ایران همبستگی دارد و بیشتر از سوی پژوهشگران به‌عنوان وزنه تعادل^۱ در مقابل آمریکا در نظر گرفته می‌شود (Akbarzadeh, 2015: 2). روسیه از حضور مؤثر کشورهای دیگر در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی بیمناک است. رفتار کرملین در سال‌های گذشته نسبت به این منطقه کوششی برای محدود کردن حضور، نفوذ و مشارکت دیگر کشورهای قدرتمند مانند اتحادیه اروپا، آمریکا، چین، ترکیه و ایران است که حکایت از آن دارد که مسکو، تنها ساختارها و ترتیباتی را می‌پذیرد که محور آن خودش باشد.

مسائل اقتصادی شامل بیکاری، نااطمینانی بخش خصوصی و وابستگی به واردات می‌شود. پارسونز بیکاری را از عوامل مهم افزایش ناهنجاری‌ها در یک جامعه می‌داند و افزایش آن را عامل افزایش ناامنی شغلی و اطمینان از تأمین مخارج زندگی ذکر می‌کند که می‌تواند مشکلات زیادی را برای جامعه ایجاد کند. این عامل سرمایه‌گذاری خصوصی در کشور را محدود می‌کند و یکی از دلایل مستقیم و غیرمستقیم مشکلات اجتماعی و اقتصادی است که می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی در یک جامعه منجر شود (شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۹). این پژوهش بر پایه رویکرد واقع‌گرایانه رابرت گیلپین به موضوع‌های اقتصاد سیاسی بین‌المللی و با روش پیمایش

و تحلیل آماری پرسشنامه به تأثیر همکاری ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان پرداخته است.

۷. تحلیل پرسشنامه‌ها و آزمون گویه‌ها

به دلیل تخصصی بودن موضوع و دربرداشتن گویه‌های جزئی، پرسشنامه برای بیست نفر از افراد متخصص و آگاه از تحولات آسیای مرکزی و قفقاز ارسال شد. جامعه آماری دربرگیرنده اعضای هیأت علمی، پژوهشگران برتر و فعالان سیاست خارجی بود که فعالیت‌های علمی و اجرایی آنها در حوزه اوراسیاست. به طور نمونه، از استادانی برای تکمیل پرسشنامه استفاده شد که دست کم دو مقاله در این حوزه نگاشته‌اند.^۱

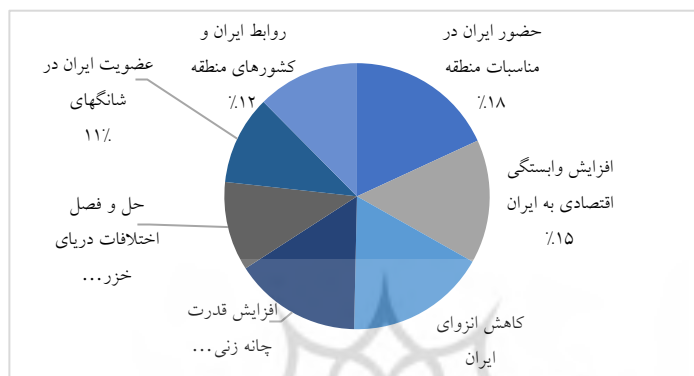
با بررسی پاسخ‌های مربوط به گویه‌های رفع تهدیدهای منطقه‌ای، مقابله با تروریسم گویه‌ای است که از نظر پاسخ‌دهندگان بیشترین تأثیرپذیری را از همکاری ایران و دو کشور مورد اشاره در راه‌اندازی و تکمیل راه‌گذر شمال-جنوب می‌برد. درصد تأثیرپذیری هر یک از گویه‌های کاهش تهدیدهای منطقه‌ای ایران به ترتیب زیر مشخص شدند: تروریسم (۲۲ درصد)، افراط‌گرایی (۲۱ درصد)، قاچاق اسلحه (۲۰ درصد)، قدرت‌های خارجی (۲۰ درصد) و گروه‌های جاسوسی (۱۷ درصد). دو تهدید امنیتی مبارزه با تروریسم و مقابله با افراط‌گرایی در صدر قرار گرفتند. از میان گویه‌های توضیح‌دهنده افزایش همکاری‌های سیاسی ایران، حضور مؤثر ایران در مناسبات سیاسی - اقتصادی منطقه به‌ویژه اتحادیه اقتصادی اوراسیا، تأثیرپذیری زیادی از همکاری ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان از نظر پاسخ‌دهندگان دارد.

درصد تأثیرپذیری کاهش گویه‌های کاهش موانع امنیت اقتصادی ایران به ترتیب عبارت بودند از: نااطمینانی سرمایه‌گذاران خصوصی (۳۹ درصد)، کاهش وابستگی واردات (۳۱ درصد) و کاهش بیکاری (۳۰ درصد). از نظر پاسخ‌دهندگان، بیشترین تأثیر مربوط به میزان کم اطمینان سرمایه‌گذاران خصوصی از میان گویه‌های تهدید امنیت اقتصادی است. در ضمن، یافته‌های پژوهش نشان داد که اهمیت نسبی عوامل مهم اقتصادی و حقوقی در امنیت اقتصادی از نظر آنها عبارت بود از: افزایش تجارت آزاد (۱۶ درصد)، بهبود وضعیت گمرک (۱۵ درصد)، افزایش سهم تجارت غیرنفتی (۱۵ درصد)، تطبیق قوانین تجاری با استانداردهای

۱. به منظور اطمینان از قابلیت اعتماد به پرسش‌ها، پس از مطالعه و طراحی پرسش‌ها، پرسشنامه برای شماری از استادان صاحب‌نظر در حوزه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز فرستاده شده و نظر ایشان درباره اعتماد به گویه‌ها پرسیده شد. پس از نقد و بررسی و اعمال نظر، پرسشنامه نهایی برای جامعه آماری ارسال شد. پس از دریافت پاسخ‌ها مرحله بررسی پایایی بودن پرسشنامه آغاز شد. با استفاده از نرم‌افزار اسپس‌اس همه پاسخ‌ها طبقه‌بندی شد و با توجه به نتیجه آلفای کرونباخ از قابلیت اعتبار و پایا بودن پاسخ‌ها اطمینان حاصل شد.

جهانی (۱۵ درصد)، بهبود ارزیابی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی (۱۴ درصد)، افزایش برخورداری از امکانات (۱۳ درصد) و امنیت کالاهای اساسی (۱۲ درصد). پاسخ‌دهنده‌ها افزایش تجارت آزاد را بیشترین گویه تأثیرپذیر بر امنیت اقتصادی دانستند.

شکل ۱. نمودار درصد تأثیرپذیری گویه‌های روابط سیاسی ایران و کشورهای اوراسیا

منبع: یافته‌های نگارندگان

بر پایه پاسخ‌های به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت همکاری‌ها در ایجاد راه‌گذر شمال-جنوب ضمن ایجاد گشایش اقتصادی برای ایران بر جنبه‌های امنیتی و سیاسی در سطح منطقه مانند کاهش تروریسم و افراط‌گرایی نیز تأثیر دارد. از نگاه واقع‌گرایانه گیلپین، دولت مهم‌ترین بازیگر نظام است، اما نقش بازیگران غیردولتی مانند شرکت‌های چندملیتی، نهادهای بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی نیز مهم است. نقش اتحادیه اقتصادی به عنوان یک نهاد بین‌المللی در تصمیم‌های اقتصادی در کنار نقش دولت‌ها اهمیت دارد. در این زمینه منافع ملی مهم‌ترین دغدغه است. تأثیر اتحادیه اقتصادی و هماهنگی در زیرساخت‌های اقتصادی مانند حمل‌ونقل یکپارچه در کنار افزایش توان دولت در چانه‌زنی‌های سیاسی در این مجموعه قرار می‌گیرد. ارزیابی‌ها هم امتیاز بالای مشارکت و همکاری در سازمان‌های اقتصادی منطقه‌ای در زمینه روابط سیاسی را تأیید می‌کند.

نکته بعدی در اندیشه‌های گیلپین، این است که اقتصاد سیاسی جدید توجه خاصی به تلاش گروه‌های خصوصی برای بهره‌برداری از امکانات عمومی در راستای منافع شخصی دارند. به بیان دیگر، نمی‌توان تنها بر نقش دولت‌های در پیشبرد منافع ملی تکیه کرد، بلکه تحلیل نقش بخش خصوصی و عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر از آن بسیار اهمیت دارد.

پاسخ‌دهنده‌ها در بررسی متغیر رفع تهدیدهای امنیت اقتصادی بر نقش گویه کاهش نااطمینانی سرمایه‌گذاران خصوصی در رفع موانع امنیت اقتصادی ایران تأکید بیشتری دارند. با اهمیتی که گیلپین برای بخش خصوصی قائل است، بین پاسخ‌ها و دیدگاه گیلپین در مورد اهمیت بخش خصوصی ارتباط وجود دارد. گیلپین در روش تحلیل ترکیبی خود در اقتصاد سیاسی بین‌الملل، مطالعه اقتصاد سیاسی بین‌الملل را نیازمند رویکرد تحلیلی می‌داند که همزمان اقتصاد، سیاست و دیگر علوم اجتماعی را مورد نظر قرار دهد. عوامل فناورانه، سیاسی و اجتماعی اثرگذار بر ماهیت و تحولات اقتصاد بین‌الملل در این رویکرد با یکدیگر ترکیب می‌شوند. به این دلیل، در این پژوهش نقش عوامل اقتصادی و سیاسی همزمان برای تبیین جنبه‌های تأثیر همکاری‌ها در ایجاد این راه‌گذر بررسی شد.

با مقایسه گویه‌های اقتصادی و سیاسی در پرسشنامه مشخص شد که از نظر کارشناسان تأثیرپذیری گویه‌های اقتصادی بیشتر از گویه‌های سیاسی است. بنابراین، با توجه به تأثیر عوامل اقتصادی در همکاری ایران برای تکمیل راه‌گذر شمال-جنوب، ضمن تأیید فرضیه پژوهش این نتیجه نهایی ایجاد می‌شود که همکاری جمهوری اسلامی ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان در تکمیل راه‌گذر شمال-جنوب از طریق آسان‌سازی تجارت در منطقه، تحرک تجاری و اقتصادی را بین این منطقه‌ها افزایش می‌دهد و گذار این پویایی اقتصادی و تجاری از مسیر جغرافیای ایران تأثیر اقتصادی و سیاسی بر امنیت ایران دارد. نخستین تأثیر آن بر افزایش تجارت آزاد و زیرساخت‌های تجاری ایران و تشویق بخش خصوصی به پویایی بیشتر در اقتصاد است. این عوامل نخست ارتباط جمهوری اسلامی ایران با مناسبات تجاری و اقتصادی منطقه اوراسیا را افزایش داده و پس از افزایش توان چانه‌زنی در مورد موضوع‌های مختلف منطقه‌ای، در کاهش برخی از تهدیدهای امنیتی ایران در سطح منطقه به‌ویژه تروریسم و افراط‌گرایی مؤثر بوده است.

۸. نتیجه

همکاری ایران، فدراسیون روسیه و جمهوری آذربایجان در تکمیل راه‌گذر شمال-جنوب می‌تواند سبب همکاری بیشتر اقتصادی و سیاسی در میان آنها شود. آسان‌سازی تجارت به‌وسیله زیرساخت‌های حمل‌ونقلی موضوع منطقی است که با مدل ایستایی جاذبه نیز پذیرفتنی بودن تأثیر آن بر تجارت بین اعضای راه‌گذر با ایران بررسی شد. پیرو نظر گیلپین این راه‌گذر به‌منظور تکمیل و راه‌اندازی نیازمند اراده سیاسی کشورهای عضو و سیاست‌های داخلی آنهاست. از این رو این راه‌گذر نیازمند روابط اقتصادی و سیاسی پایدار بین اعضاست. اقدام‌هایی مانند عضویت ایران در اتحادیه اقتصادی اوراسیایی، تمایل جمهوری آذربایجان به تبدیل شدن

به کانون حمل و نقل منطقه، توجه روسیه به ژئوپلیتیک ایران می‌تواند اراده‌ها را برای تکمیل حلقه‌های مفقوده این راه‌گذر افزایش دهد.

با توجه به آنچه گیلپین در بحث تجارت بین‌الملل بیان می‌کند، مزیت رقابتی و اساس رقابت بین دولت‌های ملی در اقتصاد جهانی اهمیت دارد. وی بر پایه آنچه در مورد نظام ملی اقتصاد سیاسی می‌اندیشد، وضعیت داخلی کشورها را در نوع فعالیتشان به‌ویژه بر مزیت رقابتی آنها مؤثر می‌داند. مزیت رقابتی موردنظر ما در وضعیت اقتصادی داخلی و زیرساخت‌های مسیر انتقال کالا نمود پیدا می‌کند. آنچه در مورد برتری‌های مسیر راه‌گذر شمال- جنوب بیان شد، تا حد زیادی مزیت رقابتی آن را نسبت به دیگر مسیرها بیان می‌کند. امنیت و ثبات سیاسی ایران نیز برتری دیگری است که این راه‌گذر نسبت به دیگر مسیرهای خشکی برای انتقال کالا در اختیار دارد. با توجه به رقابت ایران و روسیه در تجارت انرژی راه‌گذر شمال- جنوب برای برخورداری از مزیت رقابتی لازم، نیازمند اهرم‌های سیاسی قدرتمندی بر پایه اقتصاد ملی ایران و اقدام‌های همکاری‌جویانه با اوراسیاست.

بیشتر پاسخ‌دهندگان تأثیر گویه‌های اقتصادی مانند تجارت آزاد، وضعیت گمرک و امنیت کالاهای اساسی را بیشتر از عوامل سیاسی امنیت مانند تروریسم، افراط‌گرایی و حضور قدرت‌های بزرگ دانستند. بنابراین راه‌گذر شمال- جنوب در مرحله همکاری و همچنین پس از راه‌اندازی کامل پس از تأثیرگذاری بر عوامل اقتصادی مانند افزایش تجارت به‌صورت غیرمستقیم بر عوامل سیاسی تأثیر خواهد داشت. بنابراین این همکاری از طریق تسهیل تجارت و افزایش دسترسی ایران به تجارت جهانی می‌تواند افزون‌بر تأثیرگذاری بر افزایش نقش بخش خصوصی در تجارت و تجارت آزاد ایران، بر رفع تهدیدهای منطقه‌ای و افزایش مبادله‌های سیاسی ایران و اوراسیا نیز تأثیر بگذارد. افزایش تجارت می‌تواند مناسبات اقتصادی سیاسی را افزایش داده و به نوبه خود مناسبات سیاسی اقتصادی مانند اتحادیه اقتصادی اوراسیایی را به کشورهای منطقه مانند ایران گسترش دهد. عضویت ایران در مناسبات منطقه‌ای گام مهمی به‌منظور کاهش انزوای نهادی ایران است. این موضوع عامل مهمی برای به‌دست آوردن شرایط مطلوب برای قرار گرفتن در محیط بزرگ‌تر تجارت خارجی مانند بانک جهانی خواهد بود.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه‌ی سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

۱. افضل‌ی، رسول؛ مصطفی رشیدی، افشین متقی. (۱۳۹۱) «تحلیل ساختار ژئوپلیتیکی حاکم بر روابط دوجانبه ایران و جمهوری آذربایجان از ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۰ میلادی با رویکرد جغرافیایی برساخت‌گرایی»، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۸۰: ۱۹-۱. در: <<http://ensani.ir/fa/article/journal-number/38564>>
۲. امیراحمدیان، بهرام. (۱۳۹۹، دی ۸) «کریدور ارمنستان و نخجوان هرگز ایجاد نخواهد شد»، بندر و دریا، ۳۵، ۳۶-۳۷. در: <<https://www.pmo.ir/fa/news/52671>>
۳. بوزان، باری. (۱۳۹۶) مردم، دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ج ۴.
۴. شاه‌آبادی، ابوالفضل؛ بهزاد امیری؛ مهسا گنجی. (۱۳۹۵) «تأثیر نهادها بر نرخ بیکاری»، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۷۹: ۱۸۸-۱۶۵. <<http://qjerp.ir/article-1-903-fa.html>>
۵. کاظمی، احمد. (۱۳۸۴) امنیت در قفقاز جنوبی. تهران: ابرار معاصر.
۶. کولایی، الهه. (۱۳۹۰) اتحاد شوروی و انقلاب اسلامی ایران. تهران: علم.

ب) انگلیسی

7. Akbarzadeh, Shahram. (2015) "Iran and the Shanghai Cooperation Organization: Ideology and Realpolitik in Iranian Foreign Policy," *Australian Journal of International Affairs* 69, 1: 88-103, <DOI: 10.1080/10357718.2014.934195>.
8. Almetova, Vladimir, et al. (2019, July) "The Integrative Process of Transport Systems of the Eurasian Economic Union," *IOP Conference Series Earth and Environmental Science*, <DOI: 10.1088/1755-1315/272/2/022234>.
9. Aminian, Bahador. (2018, September) "Strategic Cooperation in the Transitional Period: Iran and Russia," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation, IRS Papers #2/97*. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
10. Azizi, Hamidreza. (2017) "Iranian-Russian Cooperation in Central Asia: Opportunities and Constraints," The Institute for Iran-Eurasia Studies (*iras.ir*). Available at: <http://www.iras.ir/en/doc/article/3242/iranian-russian-cooperation-in-central-asia-opportunities-and-constraints> (Accessed 12 May 2020).
11. Bayramov, Vugar; and Ahmad Alili. (2018, May) "Joint Comprehensive Plan of Action, Trump, Iran and Azerbaijan: How to be a Good Neighbor in a Turbulent Geopolitical Context?" *CESD Paper*, Baku: Center for Economic & Social Development. Available at: <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/10237/CESD-Paper-JCPA-Iran-Azerbaijan.pdf?sequence=1> (Accessed 2 June 2020).
12. Davoodi, Taghi. (2016) "Political and Cultural Relations between Iran and Azerbaijan: A Review," *International Journal of Humanities and Cultural Studies* 1, 1: 1997-2004. Available at: <https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/view/2050/1875> (Accessed 2 May 2020).
13. Gilpin, Robert G. (2000) *The Challenge of Global Capitalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

14. ———. (1984, Spring) "The Richness of the Tradition of Political Realism," *International Organization* 38, 2: 287-304. Available at: <http://www.jstor.org/stable/2706441> (Accessed 10 June 2020).
15. Grajewski, Nicole. (2020, July) "Russia and Iran in Greater Eurasia," in Batmanghelidj, Esfandyar, ed. *Insights: Iran's Bilateral Relations in the New Eurasian Context*. Available at: https://mei.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2020/07/INSIGHTS_July-2020.pdf (Accessed 15 November 2020).
16. Griffiths, Martin. (1999) *Fifty Key Thinkers in International Relations*. New York: Routledge.
17. Hodaei, Alireza. (2019) "Iran and Azerbaijan Strengthen Ties for the First Time in More than 40 Years," *TRT World*. Available at: <https://www.trtworld.com/opinion/iran-and-azerbaijan-strengthen-ties-for-first-time-in-more-than-40-years-23530> (Accessed 5 May 2020).
18. "Iran Turkmenistan– Kazakhstan Rail Link Inaugurated," (2014, December 4) *Railway Gazette International*. Available at: <https://www.railwaygazette.com/asia/iran-turkmenistan-kazakhstan-rail-link-inaugurated/40284> (Accessed 20 March 2020).
19. Islamian, Kiana. (2019, November) "The Russia-Iran Relationship in a Sanctions Era," Russia and Eurasia Program, Swedish Institute of International Affairs (*ui.se*). Available at: <https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2019/november/the-russia-iran-relationship-in-a-sanction-era> (Accessed 5 May 2020).
20. Islamic Development Bank, Global Advisory and Training Services. (2011, September) *A Study of International Transport Corridors in OIC Member Countries*. Available at: <http://www.comcec.org/wp-content/uploads/2015/02/IDB-TransportCorridors-Study.pdf> (Accessed 4 May 2020).
21. Israyelyan, Armen. (2019) "Political and Economic Significance of Iran's Cooperation with EEU," The Institute for Iran-Eurasia Studies (*iras.ir*). Available at: <http://www.iras.ir/en/doc/article/3851/political-and-economic-significance-of-iran-s-cooperation-with-eeu> (Accessed 5 May 2020).
22. Karavayev, Alexander; and Mandana Tishehyar. (2019) "International North–South Transport Corridor and Transregional Integration Scenarios," *Valdai Discussion Club Report*, Moscow. Available at: <https://valdaiclub.com/a/reports/north-south-transport-corridor> (Accessed 14 April 2020).
23. Katzman, Kenneth. (2021) "Iran's Foreign and Defense Policies," *Congressional Research Service (CRS) Report R44017*. Available at: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44017.pdf> (Accessed 5 May 2020).
24. Koolae, Elaheh. (2018, September) "Geopolitical Necessities of Expanding Iran-Russia Relations," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation, IRS Papers #2/97*. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
25. Kozhanov, Nikolay. (2020, April) "Russia: Iran's Ambivalent Partner," in Azadeh Zamirirad, ed. *Forced to Go East? Iran's Foreign Policy Outlook and the Role of Russia, China and India*. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) Working Papers, German Institute for International and Security Affairs. Available at: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Working_Paper_FG06_01-2020__Forced_to_Go_East_Zamirirad.pdf (Accessed 19 December 2020).
26. ———. (2015, May) "Understanding the Revitalization of Russian-Iranian Relations," Carnegie Moscow Center (carnegieendowment.org) Available at:

- https://carnegieendowment.org/files/CP_Kozhanov_web_Eng.pdf (Accessed 20 June 2020).
27. Masood, Hana. (2020) "Should India Join Hands with the Eurasian Economic Union?" *youngbhartiya.com*. Available at: <https://www.youngbhartiya.com/article/should-india-join-hands-with-the-eurasian-economic-union> (2 May 2020).
  28. Moshashai, Daniel. (2019, August 2) "The INSTC, Transregional Connectivity and Geopolitics," *castlereagh.net*. Available at: <https://castlereagh.net/the-instc-transregional-connectivity-and-geopolitics> (Accessed 21 February 2020).
  29. Noori, Ali Reza. (2018) "The US Factor in Iran-Russia Relations in Regional and International Contexts," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation, IRS Papers #2/97*. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
  30. Passi, Ritika. (2017, April) "Money Matters: Discussing the Economics of the INSTC," *Observer Research Foundation (Orf) Occasional Paper 112*. Available at: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2017/04/OccasionalPaper_112_INSTC_Final.pdf (4 July 2020).
  31. Sakwa, Richard. (1980) *Soviet Politics*. London: Routledge.
  32. Singh, Suresh P.; and Manila Sharma. (2017) "INSTC: India-Russia's Trade to Get a Major Boost," Russian International Affairs Council (*russiancouncil.ru*). Available at: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/instc-india-russia-s-trade-to-get-a-major-boost> (Accessed 20 March 2020).
  33. Suchkov, Maxim A.; and Polina I. Vasilenko. (2019, November) "The Pendulum of Russian-Iranian Relations: From Common Goals to Divergent Interests," in Annalisa Perteghella, ed. *Iran Looking East: An Alternative to the EU*. Milano, Italy: ISPI. Available at: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/isp_iiran_looking_web.pdf (Accessed 4 April 2020).
  34. Valiyev, Anar; and Narmina Mamishova. (2019) "Azerbaijan's Foreign Policy towards Russia Since Independence: Compromise Achieved," *Southeast European and Black Sea Studies* 19, 2: 269-291, <DOI: 10.1080/14683857.2019.1578053>.

Research Paper

The Trilateral Cooperation of Iran-Azerbaijan-Russia in the North-South Corridor and Iran's National Security

Elaheh Koolaee^{1*}, Abed Norozi Zarmehri²

¹ Professor, Department of Regional Studies, Faculty of Law & Political Science, University of Tehran, Iran

² A PhD Candidate in Regional Studies, Faculty of Law & Political Science, University of Tehran, Iran

Received: 8 February 2021, Accepted: 25 October 2021
© University of Tehran

Abstract

The major economic plans in the Eurasia are deeply rooted in the great games played by the regional states for the purpose of constantly gaining more power and ever-expanding influence in order to acquire and maintain an advantageous position in the international system. The main function of the North-South Corridor as an economic project is to facilitate transportation and trade at the regional and global levels. In this paper, the authors attempt to find answers to the following research question: How will the trilateral cooperation of Iran-Azerbaijan-Russia in the North-South Corridor affect Iran's national security? Within the framework of Gilpin's theory of the global economy and the challenges and opportunities in intensifying economic integration by trade and investment, they examine the consequences of economic cooperation between Iran and the two Eurasian states of Russia and Azerbaijan. In the substantive hypothesis, it is asserted that these three countries' cooperation in the North-South international corridor facilitates transportation and trade of commodities, and improves Iran's political relations with regional countries by reducing threats and providing Iran with opportunities for mutually beneficial economic interactions in Eurasia. One of the purposes of the paper is to understand the nature of relations between Iran, Russia and Azerbaijan. In the past, political and military considerations had a greater impact on the relations between Iran and Russia, as compared to economic ones.

During the Cold War, Iran was an arena for confrontation where conflict between the great powers played out, because the rival states sought to gain more influence in Iran as one of the most strategically located states in the region. After the fall of the Soviet Union, Moscow continued to pursue

---

*Corresponding Author Email: ekolaee@ut.ac.ir

the goal of maintaining cordial relations with Tehran in the hope of preventing the rival powers from driving a wedge between the two states. Russia keeps a watchful eye on Iran's foreign policy and its impact on the Caspian Sea, Central Asia, the Caucasus and the Middle East. The North-South corridor came at a time when Putin was proposing the idea of Russia acting as a modern law-abiding great power. In line with this policy, Moscow decided to increase its bilateral cooperation with Iran and simultaneously interact constructively with the West. The inauguration of Donald Trump as the new U.S. president, followed by the withdrawal of Washington from the JCPOA, as well as the reimposition of additional economic sanctions against Iran, weakened the P5-Iran nuclear deal, and were among the factors which influenced the nature of Iran-Russia relations during Putin's fourth term. After the outbreak of war in Syria, and the advent of different approaches adopted by the leaders in the two countries to support the Bashar Assad regime demonstrated the limits of Moscow-Tehran cooperation in the region. However, Russia under Putin has often sought to treat Iran as a regional power in contrast to the U.S. regional policies. Despite their different foreign policy objectives as related to certain policy issues such as Syria and Israel, Iran and Russia still have the intention and capability to cooperate in Eurasia and elsewhere in the international system. Western sanctions against Iran and Russia have created another reason for the two countries' interest in expanding bilateral trade ties.

Iran with its large population provides a large market for Russian goods and services, and thus Russia has tried to encourage closer cooperation between Iran and the member states of Eurasian Economic Union (EEU). For its part, Iran also looks at the EEU with its significant market as a good opportunity to become one of the most important routes for the transfer of goods and services between the countries in this union and South Asia, particularly India. Iranian policymakers have planned to improve economic and trade relations between Iran and South Caucasian countries. The North-South corridor has also created a good opportunity for Iran and the Republic of Azerbaijan to work toward more cooperation based on mutual interest. The government in Baku joined the process in 2005 with the aim of increasing its strategic importance and power in the South Caucasus.

In order to analyze the relationship between the volume of trade facilitated by the North-South Corridor and Iran's political and economic security in the Caucasus, the authors rely on the available secondary data sources as well as data collected by the use of the method of survey research in which a group of experts were asked to complete a questionnaire. The result showed that most respondents considered the impact of economic factors (e.g., free trade, customs status and security of basic goods) to be more important than the political-security factors (e.g., terrorism, extremism and the rivalry of major powers). The findings show that the North-South corridor will certainly have positive economic consequences by facilitating trade, but it could indirectly bring about non-economic benefits by encouraging closer political ties which will help these states to collectively combat terrorism and confront other common security threats. Iran's cooperation with Russia and Azerbaijan in completing the North-South

corridor will increase regional trade and economic mobility and will enhance Iran's national security due to the following reasons: 1. Encouraging free trade, 2. Modernizing trade infrastructure, 3. Increasing the investment by the private sector, 4. Facilitating economic diversification, 5. Decreasing the negative impact of U.S. sanctions against Iran and Russia, 6. Increasing Iran's economic relations with the Eurasian countries which might generate more export revenues, 7. Increasing Iran's bargaining power on various regional issues, 8. Iran's membership in regional organizations reduces its international isolation and helps it to be in a better position to interact with state and non-state extra-regional players such as the World Bank, and WTO, 9. Facilitating regional cooperation in confronting external security threats in the region. However, for the purpose of achieving maximum benefits from cooperation based on the North-South Corridor, strong political and economic incentives are required to motivate the Eurasian countries to work with Iran.

Keywords: Iran, Azerbaijan, Russia, National Security, North-South Corridor

Declaration of conflicting interests

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

ORCID iDs: <https://orcid.org/0000-0001-9655-0995>

References

- Afzali, Rasool; Mustafa Rashidi, and Afshin Mottaqi. (2012) "Tahlil-e sākhtār-e jeopolitik'i hākem bar ravābet-e dojānebeh-ye Īrān va jomhorī-ye Azarbāyejān az 1991 tā 2021 bā roykardi joghrāfiā'i barsākht'garā'i (Analysis of the Geopolitical Structure Governing the Bilateral Relations between Iran and the Republic of Azerbaijan from 1991 to 2010 with a Geographical Constructivist Approach)," *Pajohesh'ha-ye joghrāfiā-ye ēnsāni (Human Geography Research)* 80: 1-19. Available at: <http://ensani.ir/fa/article/journal-number/38564> (Accessed 12 November 2020). [in Persian]
- Akbarzadeh, Shahram. (2015) "Iran and the Shanghai Cooperation Organization: Ideology and Realpolitik in Iranian Foreign Policy," *Australian Journal of International Affairs* 69, 1: 88-103, <DOI: 10.1080/10357718.2014.934195>.
- Almetova, Vladimir, *et al.* (2019, July) "The Integrative Process of Transport Systems of the Eurasian Economic Union," *IOP Conference Series Earth and Environmental Science*, <DOI: 10.1088/1755-1315/272/2/022234>.

- Aminian, Bahador. (2018, September) "Strategic Cooperation in the Transitional Period: Iran and Russia," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation*, *IRS Papers* #2/97. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
- Amira Ahmadian, Bahram. (2020, December 21) "Koridor-e Armanestān va Nakhjavān hargez eejād nakhāhad shod (The Armenia-Nakhchivan Corridor will Never be Built)," *Bandar va daryā (Port and Sea)* 35: 36-37. Available at: <https://www.pmo.ir/fa/news/52671> (Accessed 12 November 2020). [in Persian]
- Azizi, Hamidreza. (2017) "Iranian-Russian Cooperation in Central Asia: Opportunities and Constraints," The Institute for Iran-Eurasia Studies (*iras.ir*). Available at : <http://www.iras.ir/en/doc/article/3242/iranian-russian-cooperation-in-central-asia-opportunities-and-constraints> (Accessed 12 May 2020).
- Bayramov, Vugar; and Ahmad Alili. (2018, May) "Joint Comprehensive Plan of Action, Trump, Iran and Azerbaijan: How to be a Good Neighbor in a Turbulent Geopolitical Context?" *CESD Paper*, Baku: Center for Economic & Social Development. Available at: <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/10237/CESD-Paper-JCPA-Iran-Azerbaijan.pdf?sequence=1> (Accessed 2 June 2020).
- Buzan, Barry. (2017) *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, trans. Institute for Strategic Studies (ISS), 4th ed. Tehran: ISS. [in Persian]
- Davoodi, Taghi. (2016) "Political and Cultural Relations between Iran and Azerbaijan: A Review," *International Journal of Humanities and Cultural Studies* 1, 1: 1997-2004. Available at: <https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/view/2050/1875> (Accessed 2 May 2020).
- Gilpin, Robert G. (2000) *The Challenge of Global Capitalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- . (1984, Spring) "The Richness of the Tradition of Political Realism," *International Organization* 38, 2: 287-304. Available at: <http://www.jstor.org/stable/2706441> (Accessed 10 June 2020).
- Grajewski, Nicole. (2020, July) "Russia and Iran in Greater Eurasia," in Batmanghelidj, Esfandyar, ed. *Insights: Iran's Bilateral Relations in the New Eurasian Context*. Available at: https://mei.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2020/07/INSIGHTS_July-2020.pdf (Accessed 15 November 2020).
- Griffiths, Martin. (1999) *Fifty Key Thinkers in International Relations*. New York: Routledge.
- Hodaei, Alireza. (2019) "Iran and Azerbaijan Strengthen Ties for the First Time in More than 40 Years," *TRT World*. Available at: <https://www.trtworld.com/opinion/iran-and-azerbaijan-strengthen-ties-for-first-time-in-more-than-40-years-23530> (Accessed 5 May 2020).
- "Iran Turkmenistan– Kazakhstan Rail Link Inaugurated," (2014, December 4) *Railway Gazette International*. Available at: <https://www>.

- railwaygazette.com/asia/iran-turkmenistan-kazakhstan-rail-link-inaugurated/40284 (Accessed 20 March 2020).
- Islamian, Kiana. (2019, November) "The Russia-Iran Relationship in a Sanctions Era," Russia and Eurasia Program, Swedish Institute of International Affairs (*ui.se*). Available at: <https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2019/november/the-russia-iran-relationship-in-a-sanction-era> (Accessed 5 May 2020).
- Islamic Development Bank, Global Advisory and Training Services. (2011, September) *A Study of International Transport Corridors in OIC Member Countries*. Available at: <http://www.comcec.org/wp-content/uploads/2015/02/IDB-TransportCorridors-Study.pdf> (Accessed 4 May 2020).
- Israyelyan, Armen. (2019) "Political and Economic Significance of Iran's Cooperation with EEU," The Institute for Iran-Eurasia Studies (*iras.ir*). Available at: <http://www.iras.ir/en/doc/article/3851/political-and-economic-significance-of-iran-s-cooperation-with-eeu> (Accessed 5 May 2020).
- Karavayev, Alexander; and Mandana Tishehyar. (2019) "International North-South Transport Corridor and Transregional Integration Scenarios," *Valdai Discussion Club Report*, Moscow. Available at: <https://valdaiclub.com/a/reports/north-south-transport-corridor> (Accessed 14 April 2020).
- Katzman, Kenneth. (2021) "Iran's Foreign and Defense Policies," *Congressional Research Service (CRS) Report R44017*. Available at: <https://fas.org/srg/crs/mideast/R44017.pdf> (Accessed 5 May 2020).
- Kazemi, Ahmad. (2005) *Amniyat dar ghafghāz-e Jenobi (Security in the South Caucasus)*. Tehran: Abrar Moāser. [in Persian]
- Koolae, Elaheh. (2011) *Etehād-e jamāhir-e shoravi va enghelāb-e eslāmī-ye Īrān (Soviet Union and the Islamic Revolution of Iran)*. Tehran: Elm. [in Persian]
- . (2018, September) "Geopolitical Necessities of Expanding Iran-Russia Relations," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation, IRS Papers #2/97*. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
- Kozhanov, Nikolay. (2020, April) "Russia: Iran's Ambivalent Partner," in Azadeh Zamirirad, ed. *Forced to Go East? Iran's Foreign Policy Outlook and the Role of Russia, China and India*. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) Working Papers, German Institute for International and Security Affairs. Available at: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Working_Paper_FG06_01-2020_Forced_to_Go_East_Zamirirad.pdf (Accessed 19 December 2020).
- . (2015, May) "Understanding the Revitalization of Russian-Iranian Relations," Carnegie Moscow Center (*carnegieendowment.org*) Available at: https://carnegieendowment.org/files/CP_Kozhanov_web_Eng.pdf (Accessed 20 June 2020).

- Masood, Hana. (2020) "Should India Join Hands with the Eurasian Economic Union?" *youngbhartiya.com*. Available at: <https://www.youngbhartiya.com/article/should-india-join-hands-with-the-eurasian-economic-union> (2 May 2020).
- Moshashai, Daniel. (2019, August 2) "The INSTC, Transregional Connectivity and Geopolitics," *castlereagh.net*. Available at: <https://castlereagh.net/the-instc-transregional-connectivity-and-geopolitics> (Accessed 21 February 2020).
- Noori, Ali Reza. (2018) "The US Factor in Iran-Russia Relations in Regional and International Contexts," in the Institute for Regional Studies (IRS), Shahid Beheshti University, *Iran and Russia after the U.S. Withdrawal from the JCPOA; Opportunities and Obstacles to Cooperation, IRS Papers #2/97*. Available at: <https://www.hse.ru/data/2018/10/18/1156416306/H%20Print%20%20Executive%20Summery%20IRS%20&%20HSE%20September%202018.pdf> (Accessed 12 May 2020).
- Passi, Ritika. (2017, April) "Money Matters: Discussing the Economics of the INSTC," *Observer Research Foundation (Orf) Occasional Paper 112*. Available at: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2017/04/OccasionalPaper_112_INSTC_Final.pdf (4 July 2020).
- Sakwa, Richard. (1980) *Soviet Politics*. London: Routledge.
- Shah Abadi, Abolfazl; Behzad Amiri; and Mahsa Ganji. (2016) "Tasir-e nahād'hā bar beekāri (The Impact of Institutions on the Unemployment Rate," *Fasl-nāmeḥ-ye Pajohesh'hā va Siyāsāt'hā-ye eghtesādī (Quarterly Journal of Economic Research and Policies)* 79: 165-188. Available at: <http://qjerp.ir/article-1-903-fa.html> (Accessed 12 November 2020). [in Persian]
- Singh, Suresh P.; and Manila Sharma. (2017) "INSTC: India-Russia's Trade to Get a Major Boost." Russian International Affairs Council (*russiancouncil.ru*). Available at: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/instc-india-russia-s-trade-to-get-a-major-boost> (Accessed 20 March 2020).
- Suchkov, Maxim A.; and Polina I. Vasilenko. (2019, November) "The Pendulum of Russian-Iranian Relations: From Common Goals to Divergent Interests," in Annalisa Perteghella, ed. *Iran Looking East: An Alternative to the EU*. Milano, Italy: ISPI. Available at: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/isp_iiran_looking_web.pdf (Accessed 4 April 2020).
- Valiyev, Anar; and Narmina Mamishova. (2019) "Azerbaijan's Foreign Policy towards Russia Since Independence: Compromise Achieved," *Southeast European and Black Sea Studies* 19, 2: 269-291, <DOI: 10.1080/14683857.2019.1578053>

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.